

KATILIM BELGESİ

ULUSLARARASI

BALKANLAR VE İSLAM SEMPOZYUMU

Sayın Dr. Hasan TELLİ

Trakya Üniversitesi ev sahipliğinde 3-4 Ekim 2019 tarihlerinde

Trakya Üniversitesi, İslami İlimler Araştırma Vakfı ve Trakya Üniversiteler Birliği iş birliğinde gerçekleştirilen Uluslararası Balkanlar ve İslam Sempozyumu'na katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Erhan TABAKOĞLU
Trakya Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Cevdet KILIÇ
Trakya Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Ali ÖZEK
İslami İlimler Araştırma Vakfı
Mütevelli Heyet Başkanı

Uluslararası Balkanlar ve İslam Sempozyumu

Tarih ve Toplum
İlim ve Alimler
Sanat ve Mimari
Tasavvuf ve Edebiyat
Bir Arada Yaşama Tecrübesi

<https://balkanlarveislam.trakya.edu.tr/>

3-5 Ekim 2019

Trakya Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Balkan Kongre Merkezi

Tel: (0 284) 213 84 68 - (0 284) 235 68 99 Faks:(0 284) 235 08 77 E-posta: ilahiyat@trakya.edu.tr

KURULLAR / COMMITTEES

Düzenleme Kurulu/ Organization Committee

Prof. Dr. Erhan Tabakoğlu (Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Cevdet Kılıç (Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Özek (İSAV)

Bilim Kurulu/Scientific Board

Prof. Dr. Abdüsselam Arı (Kırklareli Üniversitesi)

Prof. Dr. Adem Apak (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet Günşen (Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Köse (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Enes Kariç (Saraybosna Üniversitesi)

Prof. Dr. Fahrush Rexepi (Priştine Üniversitesi)

Prof. Dr. Fehari Ramadani (Tetova Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan Keskin (Namık Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice Arpaguş (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Kocabaş (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. İlker Alp (Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. İlyas Çelebi (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. İsmail Çalışkan (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. Kadir Özköse (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Bulut (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Dalkılıç (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Dursun Erdem (Uluslararası Balkan Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Özel (Şehir Üniversitesi)

Prof. Dr. Mürteza Bedir (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Necmettin Gökür (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Nedzat Grabus (Saraybosna İlahiyat Fakültesi)

- Prof. Dr. Numan Aruç (Makedonya Bilimler ve Sanatlar Akademisi)
 Prof. Dr. Nurullah Altaş (Marmara Üniversitesi)
 Prof. Dr. Ömer Soner Hunkan (Trakya Üniversitesi)
 Prof. Dr. Rıdvan Canım (Trakya Üniversitesi)
 Prof. Dr. Safi Arpaguş (Marmara Üniversitesi)
 Prof. Dr. Selami Şimşek (Gümüşhane Üniversitesi)
 Prof. Dr. Şaban Sulejmani (Üsküp Üniversitesi)
 Prof. Dr. Turan Koç (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)
 Prof. Dr. Şevket Yavuz (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
 Prof. Dr. Zekai Mete (Bandırma Üniversitesi)
 Doç. Dr. Abdullah Taha İmamoğlu (Trakya Üniversitesi)
 Doç. Dr. Ahmet Çapku (Kırklareli Üniversitesi)
 Doç. Dr. Ahmet Emre Dağtaşoğlu (Trakya Üniversitesi)
 Doç. Dr. Ali Öztürk (İstanbul Üniversitesi)
 Doç. Dr. Aşkın Koyuncu (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
 Doç. Dr. Muhammet Altaytaş (Trakya Üniversitesi)
 Doç. Dr. Mensur Nuredin (Viziyon Üniversitesi)
 Doç. Dr. Nebile Özmen (Sağlık Bilimleri Üniversitesi)
 Doç. Dr. Necdet Ünal (Trakya Üniversitesi)
 Doç. Dr. Osman Kara (Namık Kemal Üniversitesi)
 Doç. Dr. Salih İnci (Kırklareli Üniversitesi)
 Doç. Dr. Suleyman Baki (Tetova Devlet Üniversitesi)
 Doç. Dr. Yakup Yılmaz (Kırklareli Üniversitesi)
 Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Faruk Güney (Kırklareli Üniversitesi)
 Dr. Öğr. Üyesi Bülent Akyay (Trakya Üniversitesi)
 Dr. Enver Gicic (Uluslararası Novi Pazar Üniversitesi)
 Dr. Öğr. Üyesi Fatih Köse (Namık Kemal Üniversitesi)
 Dr. Öğr. Üyesi Fatih Oğuzay (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
 Dr. Öğr. Üyesi Fatih Yakar (Trakya Üniversitesi)
 Dr. Öğr. Üyesi Feim Gashi (Kırklareli Üniversitesi)
 Dr. Öğr. Üyesi Habibe Kazancıoğlu (Trakya Üniversitesi)

- Dr. Öğr. Üyesi Halim Işık (Trakya Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Yazıcı (Namık Kemal Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Necip Yılmaz (Trakya Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Nurullah Koltaş (Trakya Üniversitesi)
Dr. İrfan Morina (Priştine Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Özkan Öztürk (Namık Kemal Üniversitesi)
Dr. Sefer Hasanov (Sofya Yüksek İslam Enstitüsü)
Dr. Öğr. Üyesi Ramadan Doğan (Trakya Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Sema Geyin (Trakya Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Thaer Alhallak, (Trakya Üniversitesi)
Dr. Zuhija Hasanović (Sarajevo Üniversitesi)

Yürütme Kurulu/Executive Committee

- Prof. Dr. Cevdet Kılıç (Trakya Üniversitesi)
Doç. Dr. Abas Jahjai (Trakya Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi İliir Rruga (Trakya Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih Soysal (Trakya Üniversitesi)
Dr. Arş. Gör. Abdurrahim Bilik (Trakya Üniversitesi)
Dr. Arş. Gör. Tuba Yıldız (Trakya Üniversitesi)
Arş. Gör. Nefise Zehra Kalkancı (Trakya Üniversitesi)

Sekreteryas/Secretariat

- Arş. Gör. Halil İbrahim Kaygısız (Trakya Üniversitesi)
Arş. Gör. Sezgin Elmalı (Trakya Üniversitesi)
Arş. Gör. Uğur Boran (Trakya Üniversitesi)

BALKANLAR ve İSLÂM

**-BALKANLARDA İSLÂM DİNİ
ve KÜLTÜREL HAYAT-**

Cilt: II

ISBN: 978-605-7619-80-8 (2. Cilt)

ISBN: 978-605-7619-78-5 (Takım)

Sertifika No: 17576

İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 27
Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 96

Kitabın Adı

Balkanlar ve İslâm

Editörler

Abdullah Taha İMAMOĞLU İtir RRUGA,
Mehmet Fatih SOYSAL, Abdurrahim BİLİK

Sayfa tertibi

İsmail KURT

Kapak Tasarım

Halil YILMAZ

Baskı, Cilt

Matsis MatbaaHizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Tevfikbey Mh. Dr. AliDemirr Cd. No.: 51

Sefköy / İstanbul, Tel.: 0212 624 21 11

Sertifika: 40421

1. Basım

Haziran 2020 / 1000 adet basılmıştır.

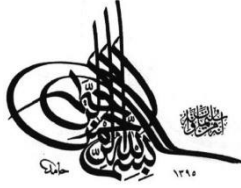
İletişim:

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.

Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sok. No: 7 Eyüpsultan / İstanbul

Tel: (0212) 491 19 03 - 04 – Faks: (0212) 438 42 04

www.ensarneyriyat.com.tr – siparis@ensarneyriyat.com.tr

BALKANLAR ve İSLÂM

–Balkanlarda İslâm Dini ve Kültürel Hayat–

Cilt: II

Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı

03-04 Ekim 2019

Trakya Üniversitesi
Balkan Kongre Merkezi
Edirne

İstanbul 2020

© Bu kitapta yer alan araştırma metinleri editörler tarafından yayına hazırlanmış olup “Kitapta Bölüm” olarak değerlendirilmiştir. Çalışmaların ilmî ve fikrî muhteva ile dil bakımından sorumluluğu tebliğ sahiplerine, te’lif hakları İSAV’a, basım organizasyonu ise anlaşmalı olarak Ensar Neşriyat’a aittir.

Toplantıyı Tertipleyenler:

1. TRAKYA Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Adres: Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Balkan Yerleşkesi, 22030
Edirne
Tel: 0284 213 84 68 - Faks: 0284 214 74 30
E-Posta: ilahiyat@trakya.edu.tr

2. İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI (İSAV)

Adres: İskender Paşa Mahallesi, Kâmil Paşa Sok. No:5
Fatih 34080 İstanbul
Tel: 0212 523 54 57 - Faks: 0212 523 65 37
E-Posta: isav@isavvakfi.org; isav@isav.org.tr

Kütüphane Bilgi Kartı:

Balkanlar ve İslâm/ editörler: Abdullah Taha İmamoğlu, İllir Rruqa, Mehmet Fatih Soysal, Abdurrahim Bilik, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2020, 552 s., 16x23,5 cm.

ISBN: 978-605-7619-78-5 (Takım)

1. Balkanlar, 2. Toplum, 3. Tarih; 4. Dinî ve Sosyal Hayat; 5. Edebiyat

İslâmî İlimler Araştırma Vakfı (İSAV)'ın Hediyesidir, Para İle Satılmaz

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARNAVUTLUK

1. Analysis on Existing Ottoman Heritage Buildings inside
Fortress Walls of Elbasan City
Brunilda BASHA-Zafer SAĞDIC 09
2. Arnavut Edebiyatında İslâm Dini Yansımaları ve
Söylemsellik Modelleri
Nysret KRASNIQI-Abdulla REXHEPI 33
3. Theofan Stilian Noli'nin Arnavut Ortodoks Kilisesi'ne
Katkıları
İlir RRUGA 49

BOSNA-HERSEK

4. Balkan İslâm'ının Beyaz Perdeye Yansıması: Yücel
Çakmaklı'nın *Kanayan Yara Bosna* Filmi Üzerine Felsefi
Değiniler
Rıfat ATAY-Merve KESENCİ 73
5. Boşnaklarda Arap Dili Öğretimi -Mahiyeti ve Kronolojisi-
Seyfettin HARUNİ 93
6. Surviving Elements of "Tradition" in the Bosnian Family-A
Contribution to Understanding the Anthropology of the Family
Amel ALIĆ 117

SIRBİSTAN VE KARADAĞ

7. Balkanların Sırbistan Bölgesindeki İslâm ve İslâmî Eserlerin
Akibeti
Eyüp SALİH 141

8. Novi Pazar'da Din Eğitiminin Özellikleri ve Biçimleri
Emina SADIKOVIĆ 159
9. Sırbistan'ın Sancak Bölgesindeki Medreseler ile Türkiye'deki İmam-Hatip Liselerinin Eğitim Müfredatları Yönünden Karşılaştırılması
Yakup YILMAZ-Yasin YAYLA 171
10. Ülgün Şehri ve Yakın Çevresindeki Osmanlı Dönemine Ait Arap-Osmanlı Harfleriyle Yazılan Mezar Taşları ile İlgili Genel Bir Değerlendirme
Ali BARDHİ 183

KIRIM VE ROMANYA

11. Cengiz Dağcı'nın Romanlarında Siyaset: Hüzün ve Acının Bir Toplumu Oluşturması
Celal TÜRER 197
12. Romanya ve Aşağı Tuna Avrupa Bölgesinde Geçmişten Bugüne Türk Miraslarının Canlandırma ve Koruma Mücadelesi
Gülten ABDULA NAZARE 211

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY MAKEDONYA

13. Osmanlı Döneminde Makedonya'da Yetişen İlim Adamları
Hüseyin ALGÜL 235
14. Kuzey Makedonya'daki Osmanlı Medreseleri ve Üsküp Mefail HIZLI 253
15. Üsküp Meddah Medresesi ve Kapatılmadan Önce Yetişen Müderrisler
Süleyman BAKİ 269
16. İştîp Kazası'nın Tarihi ve Etnik Yapısı (XIX. Yüzyıl)
Bilal RUSHİD 293
17. Osmanlı Döneminde Makedonya Kratova'da Eğitim Kurumları
Hasan TELLİ 307

OSMANLI DÖNEMİNDE MAKEDONYA KRATOVA'DA EĞİTİM KURUMLARI

Hasan TELLİ*

Giriş

Kratova Şehri

Kratova, günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin kuzeydoğu kesiminde, Kriva Palanka, Probishtip, Sveti Nikole, Kumanovo ve Kocani belediyeleri arasında yer almaktadır. Makedonya ve Balkanlar'ın en eski şehirlerden biridir. Osogovo Dağları'ndaki sönmüş bir yanardağ boğazı içinde bulunur. Şehirden Zletovska ve Kriva Reka adlı iki büyük akarsu geçmektedir. Şehrin ortalama yüksekliği 1000 metredir. Hem yüksek dağlık hem de tarlalardan oluşan ovalık bir arazi yapısına sahiptir. 37.623 hektarlık alana sahip olan Kratova'nın 22.227 hektarı tarım arazisidir. Geriye kalanı ise engebeli, ormanlık, otlak ve dağlık bölgedir.

Günümüzde belediyelik olan Kratova, 367 kilometrelik bir alanı kapsamaktadır. Bu yönüyle Makedonya'nın küçük belediyeleri arasında yer alır. Kratova ılıman bir karasal iklime sahiptir. Yazları ılıman, kışları ise ılıman soğuk ve yağışlı bir mevsim yaşanmaktadır. Yıllık ortalama sıcaklığı en fazla 38 derece en az ise -16.5 derecedir. (Цветановски, 2015, 3-4) Kratovo Belediyesi, şehir merkezi ile birlikte 31 yerleşim yerinden oluşmaktadır.¹

Şehrin ismi Osmanlı döneminde Kratova olarak geçmekte günümüzde ise Kratovo olarak anılmaktadır. Şehrin isminin Krater, Kratis ve Koritos gibi kelimelerden türediği

* Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, İslamî İlimler Fakültesi, hzhgtelli@gmail.com

¹ Republic of Macedonia, 2015,10.

düşünülmektedir. Tarih içinde şehirde çok sayıda kuleler yapılmıştır. Bu kulelerden altı tanesi ayakta kalmıştır. Bunlar, Saat Kulesi, Simicheva Kulesi, Emin Bey Kulesi, Hadzi-Kostova Kule, Altın Kule ve Krste Kulesidir. Radin, Grofchan, Charczian, Yorksire ve Svinskiot köprüleri de tarihi köprüler arasındadır. (Цветановски, 2015, 6)

Kratova'nın en önemli özelliği burasının bir maden kasabası olmasıdır. Burada bakır, çinko, altın, kurşun ve uranyum madenleri ile granit cevherleri vardır. Oldukça verimli tarım arazileri ve verimli meraları mevcuttur. Bu arazilerde her türlü sebze, meyve, üzüm ve bahçe ürünleri yetiştirilmektedir. Ayrıca meşe, çam, köknar ve kayın gibi ağaçların yer aldığı ormanlık arazi de bulunmaktadır. (Цветановски, 2015, 8-9)

2002 yılı Makedonya nüfus sayımında Kratova'nın nüfusu 10441 olarak görülmektedir. Bu nüfusun 10231'i Makedon, 8'i Türk, 151'i Romen, 1'i Vlah, 33'ü Sırp ve 17'si diğer etnik gruplardır. (Republika Makedonija, 2002, 35)

Resim:1 Kratova şehrinin Makedonya'daki konumu (Republic of Macedonia, 2015,8)

Küçük bir şehir olmasına rağmen Kratova Balkanların en eski yerleşim yerlerinden birisidir. Şehrin tarihi M.Ö. VI. yüzyıla kadar inmektedir. 476 yılına kadar Romalıların hâkimiyeti altında kalmıştır. Bu dönemde şehirde maden ocakları açılmış ve bu ocaklardan çıkarılan madenlerle sikkeler ve paralar basılmış, seramik malzemeler ve metal aletler üretilmiştir. 476-986 yılları arasında Bizans Devletine bağlı kalmıştır. 986-1014 yılları arasında Slavlar-Samoil Devleti egemenliğinde kalan Kratova 1014-1282 yılları arasında tekrar Bizans'ın idaresine girmiştir. Bu dönemde şehirdeki madencilik daha da geliştirilmiştir.

Bizanslılardan sonra XIV. yüzyılın sonlarında Osmanlılara geçmiştir. (Цветановски, 2015, 5-6). *Tacu't-tevarih* adlı eserinde Hoca Sadeddin, Osmanlıların 1372 yılında Pirlepe, Manastır, İştîp ve cevânibini fethettiğini ifade eder. (Hoca, 1297, 99) Hoca Saadeddin bölgenin fethinden bahsederken İştîp cânibinde bulunan Kratova'nın ismini açıkça zikretmez. 1385

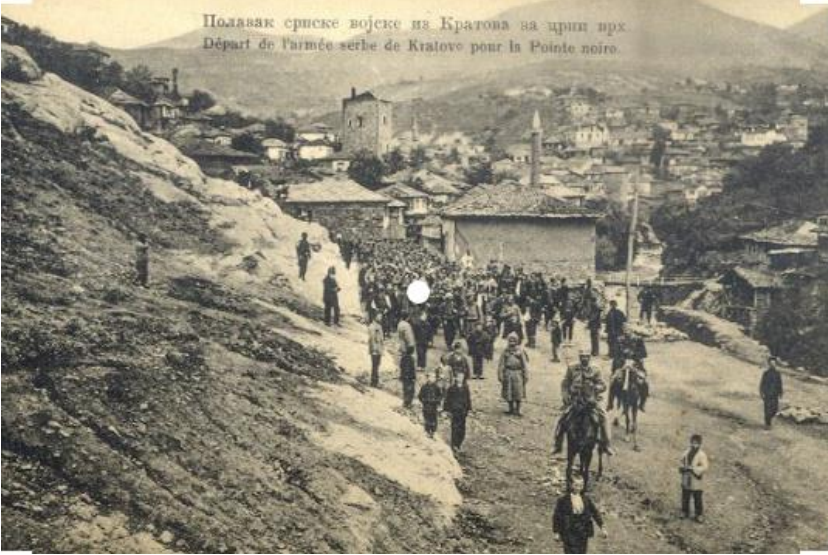
yılında Sofya, 1383 yılında Serez, 1386 yılında Niş, 1387 yılında Selanik şehirleri fethedilir. 1389 yılındaki Kosova Meydan Savaşı'nda Murad Hüdavendigâr haçlı ordusunu yenerek Balkanlara yerleşir. (İnalçık, 2009, 50-70) Kaynaklarda açıkça zikredilmese de Kratova'nın Osmanlılar tarafından fethedilmesinin XIV. yüzyılın sonlarında gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

XVI. asırda Kratova, Köstendil livasının bir kazası konumundadır. 167 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Rumeli Defteri'nde ifade edildiğine göre 1530 yılında Köstendil livası İlica, Kratova, İştib, Ustrumca ve İvranya kazalarından oluşmaktadır. Bu yılda Kratova'da 207 hane Müslim, 2740 hane gayrimüslim ile toplamda 2947 hane yaşamaktadır. Defterde Kratova kazası padişah hâssı olarak değerlendirilmiş ve şehir merkezi ile şehre bağlı 54 köyden elde edilen padişah hâssının 1.517.193 kuruş olduğu ifade edilmiştir. (BOA. 2003, 3-35)

1850 yılında Kratova Üsküp eyaletine bağlı bir kaza statüsündedir. Bu yılda Üsküp eyaletine bağlı kazalar şunlardır. Üsküp, Kratova, Koçana, Kumanova, Eğridere ve İvranye kazaları. (BOA. 2007, 23)

Salnamelerde ifade edildiğine göre Kratova, h. 1290 ve 1291 yıllarında Prizren Vilayetinin Üsküp Sancağına, h. 1293 yılında Manastır Vilayeti'nin Üsküp Sancağı'na, h. 1296, 1300, 1302, 1304, 1305, 1311 ve 1314 yıllarında Kosova Vilayetinin Üsküp Sancağı'na bağlı bir kazadır. (PVS, 1290, 109-115; PVS, 1291, 169-171; SVM, 1293, 96; KVS, 1296, 60-114; KVS, 1300, 39-116; KVS, 1302, 40-137; KVS, 1304, 25-266; SVK, 1311,227-229)

Kratova kazasının demografik yapısı konusunda salnamelerde önemli detaylar bulunmaktadır. h. 1292 yılında Kratova'nın nüfusu 1085'i Müslüman, 4403'ü Hristiyan ve 122'si Kıpti olmak üzere toplamda 5610'dur. (SVM, 1292, 100) h. 1293 yılında ise Müslümanların nüfusu 1037, Hristiyanların nüfusu 3687 ve Kıptilerin nüfusu 61 olarak kaydedilmiştir. (SVM, 1293, 93)

Resim-2: Kratova şehrinden görünüm,
<https://tr.pinterest.com/pin/564357397040757604/visual-search/?x=13&y=3&w=548&h=366> Erişim tarihi 20.05.2016

Osmanlı Döneminde Kratova'da Eğitim Kurumları

1. Kratova Medresesi

Kratova Osmanlılar tarafından fethedildikten sonra diğer fethedilen şehirlerde olduğu gibi burada da Müslüman reayaya yönelik medrese eğitimi hizmetleri verilmeye başlanmıştır. Kratova'da açılan medreseyle alakalı bilgilere Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde rastlanmaktadır. 1661 yılında Üsküp'ü ziyaret ettikten sonra Kratova şehrine gelen Evliya Çelebi, burada bir medresenin olduğunu ifade eder. Ancak medresenin ismini zikretmez. (Çelebi, 1315, 563)

h. 1291 yılına ait Prizren Vilayeti Salnamesinde Kratova'da bir adet medresenin bulunduğu ifade edilmektedir. Medresenin ismi, öğrenci sayısı ve müderrisinin kim olduğu hakkında bilgi verilmez. (PVS, 1291, 146) h. 1293 yılına ait Manastır Vilayeti Salnamesinde ve h. 1296, 1300, 1302, 1304 yıllarına ait Kosova Vilayeti Salnamelerinde Kratova'da bir medresenin olduğu ifade edilmekte ve ayrıntı verilmemektedir. (SVM, 1293, 101; KVS, 1296, 124; KVS, 1300, 1340; KVS, 1302, 153; KVS, 1304, 216) Hicri 1311 yılına ait *Salname-i Vilayet-i Kosova*'da "Kosova Vilayeti dâhilinde mevcut olan mekâtib ile medâris ve saireyi mübeyyin maarif idaresinden alınan cetveldir" başlığı altındaki çizelgede Üsküp Sancağına bağlı Kratova'da bir adet medresenin olduğu, medresede bir müderrisin görev yaptığı ve 5 öğrencinin eğitim gördüğü ifade edilmektedir. (SVK, 1311, 225)

2. Kuruşçuzade Seyyid Ahmed Naib Vakfı Medresesi

Ashab-ı hayrattan Kuruşçuzade Seyyid Ahmed Naib, Kratova'da bir medrese yaptırarak bir vakıf kurar. Evâil-i Rebiü'l-evvel 1277/Eylül 1860 tarihli vakfiyesinde belirttiğine göre Kuruşçuzade Seyyid Ahmed Naib, Kratova'da saat kulesinin yakınlarında bir tarafı İbrahim Bey'in evine, bir tarafı ana yola ve bir tarafı da nehr-i câri ile mahdud olan arsası üzerine bir medrese inşa eder. Medrese 6 bab talebe odası, 1 bab muallimhane, 1 bab derslane ve 1 bab kütüphaneden oluşmaktadır. Bu medresenin ihtiyaçlarının karşılanması için 1 bab urgancı dükkanı, 1 bab bakkal dükkanı ve 1 bab diğer bakkal dükkanını vakfeder. Bu 3 dükkanın kiraya verilerek elde edilen gelirin vakfın ihtiyaçları için kullanılmasını şart koşar. Medresede envâ-ı ulûm ve fûnûnun tedrisi, talimi ve tefhîmi ile iştiğal eden müderrise senelik 1200 kuruş i'ta olunmasını, kütüphanede görevli olan hafız-ı kütübe senelik 120 kuruş verilmesini, kira gelirlerinden kalan kısımlarının medresenin tamir ve termim ihtiyaçları için sarf edilmesini ve arta kalan miktarın vakfın mütevellisine verilmesini arzu eder. Kuruşçuzade Seyyid Ahmed Naib, vakfın tevliyet görevine ilk kendisinin tayin edilmesini, kendisinden sonra evlâd-ı

evlâdından erkek olanların atanmasını şart koşar. (VGM.990-77-65)

Kratova sakinlerinden hayır sahibi Nazife Hanım bnt. Mahmud Efendi, Kratova'da sahip olduğu 2 bab bakkal dükkânını ve 1 bab semerci dükkânını vakfederek bir vakıf kurar. Nazife Hanım, evâil-i Rebiü'l-evvel 1277/Eylül 1860 tarihli vakfiyesinde vakfettiği bu 3 dükkânın kiraya verilmesini, kiralarından elde edilecek gelirin bir kısmının Kratova'daki Kuruşçuzade Seyyid Ahmed Naib Medresesinde görevli olan müderrise maaş olarak verilmesini şart koşar. (VGM.990-81-67)

Kosova Vilayeti tarafından hazırlanan Evkaf-ı Hümayun Nezareti varidat tahsilat sened cedvelini muhtevi rumi 1324/1909 yılına ait vakıf muhasebe defterinde Kratova'da Kuruşçuzade Seyyid Ahmed Naib Efendi Medresesinin müderrislik cihetinin berat harcı için 225 kuruş, varaka bedeli için 10 kuruş tahakkuk ettiği ve tahakkuk eden bu bedellerin nezaret tarafından tahsil edildiği ifade edilmektedir. Defterde medreseye tayin edilen müderrisin ismi ise belirtilmemiştir. (BOA.EV.D.31000)

3. Kapıcıbaşı İbrahim Bey Camii ve Mektebi

Kratova'da bulunan en önemli mekteplerden birisi Kapıcıbaşı İbrahim Bey tarafından yaptırılan mekteptir. Kratova'da mektebin yanısıra bir de cami yaptıran Kapıcıbaşı İbrahim Bey, cami ve mektebin ayakta kalması ve hizmetlerini devam ettirebilmesi için bir vakıf kurmuştur. Bu vakfın vakfiyesine ulaşılamasa da arşiv belgelerinde vakıfla ilgili bazı malumatlar vardır. 29 Safer 1236/6 Aralık 1820 tarihli bir belgede Kratova kasabasında Dergâh-ı Ali Kapıcıbaşılardan İbrahim Bey'in cami ve mektebi vakfında imamlık, mekteb hocalığı ve ihlashanlık cihetlerine atananlara yeni berat verildiği ifade edilmektedir. (BOA.C.EV.256-13075)

4. Hacı Yahya Efendi Mektebi

Kratova'da bulunan Hacı Yahya Efendi Mektebi hakkındaki ilk bilgilere h. 1302 yılı *Kosova Vilayeti Salnamesi*'nde ulaşılmaktadır. Daha önceki salnamelerde ve

arşiv kayıtlarında bu isimde bir mektebe rastlanmamıştır. Bu yılda mektepte Osman Efendi muallim olarak görev yapmakta, 50 erkek ve 7 kız öğrenci eğitim-öğretim görmektedir. (KVS, 1302, 121) h. 1304 ve 1305 yılında ise bu mektepte Osman Efendi'nin öğretmenliğe devam ettiği görülmektedir. Bu yıllarda mektepte 50 erkek ve 10 kız ile toplamda 60 öğrenci öğrenim görmektedir. (KVS, 1304, 215; KVS, 1305, 198)

5. Rüşdiye Mektebi

h. 1291 yılı *Prizren Vilayeti Salnamesi'*nde Kratova'da bir adet mekteb-i rüşdiyenin bulunduğu ifade edilmekte ancak mektebin ismi, öğrenci sayısı ve muallimleri hakkında bilgi verilmemektedir. (PVS, 1291, 146)

h. 1293 yılı *Manastır Vilayeti Salnamesi'*nde ve h. 1296 yılı *Kosova Vilayeti Salnamesi'*nde Kratova'da mekteb-i rüşdiyeden bahsedilmez. (SVM, 1293, 101; KVS, 1296, 124) h. 1300 yılı *Kosova Vilayeti Salnamesi'*nde vilayet, sancaklar ve kazalar dâhilindeki binaları ve mimari yapıları gösteren tabloda Radoviş'te bir adet mekteb-i rüşdiyenin olduğu ifade edilmektedir. (KVS, 1300, 134) Bu da mekteb-i rüşdiyenin Kratova'da h. 1300 yıllarında yeni yapıldığını ve eğitim faaliyetlerine yeni başladığını göstermektedir. h. 1302 ve 1304 yılı *Kosova Vilayeti Salnamesi'*ne bakıldığında mekteb-i rüşdiyenin eğitim faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir. (KVS, 1302, 153; KVS, 1304, 216) h. 1304 ve 1305 yıllarında mekteb-i rüşdiyede 2 öğretmen ve bir bevvab (kapıcı) görev yapmaktadır. Süleyman Neşatî Efendi muallim-i evvel, Bekir Efendi rika muallimi ve Molla Yakup ise bevvaptır. Mektepte 44 öğrenci eğitim görmektedir. (KVS, 1304, 215; KVS, 1305, 198) h. 1311 yılında mektepte Süleyman Neşatî Efendi muallim-i evvel olarak, Ahmed Efendi ise rika muallimi olarak görev yapmaktadır. Mektebin kapıcılık vazifesini yine Yakup Efendi ifa etmektedir. Bu yılda mektepte 30 öğrenci öğrenim görmektedir. (KVS, 1311, 120)

h. 11 Safer 1311/24 Ağustos 1893 tarihli belgede rüşdiye mektebinde Ahmed Efendi'nin hat muallimi olarak görev yaptığı ifade edilmektedir. (BOA.MF.MKT.179-9) h. 29 Zilhicce

1315/21 Mayıs 1898 tarihli belgede ise mektebin muallimi müteveffa Süleyman Efendi'nin ailesine maaş tahsis edildiği beyan edilmektedir. (BOA.ŞD.964-6)

Kratova Rüşdiye Mektebi muallim-i sânisî Ahmed İhsan, rumî 3 Eylül 1322/23 Eylül 1906 tarihinde müfettişliğe yazdığı arzuhalinde, kendisinin Üsküp'teki Mekteb-i İdadi Mülkiye'den mezun olduğunu, şahadetnamesini aldığını, kendi konumunda olan kişinin Üsküp Kebir İdadiye Mektebi'nde müdür olduğunu, sınıf arkadaşı Receb'in ve alt sınıftan Mustafa ve Cavid'in İştîp ve Radovişte'de Kebir İbtidai Mekteplerinde müdür olduğunu, kendisine ise müdürlük görevinin verilmediğini, makam-ı celileden tersil olunan bir emirnamede 1900 kuruluş varidatı olan mahallerde kebir ibtidai mekteplerinin teşkil edileceği ve bu mekteplere müdür tayin edileceği istihbaratını aldığını, Üsküp Maarif Müdürlüğü tarafından ilk açılacak münhal kadroya kendisinin tayin edileceğinin bildirildiğini, livalara mülhak kazaların ekserisinde muallim-i evvel ve müdür olan hocaların elinde ibtidai şahadetnameden başka bir şey olmadığını, kendisinin elinde ise daha üst konumdaki idadi mektebi şahadetnamesinin bulunduğunu, buna rağmen kendisinin daru'l-muallimin-i ibtidaiden mezun olanlarla bir tutulduğunu, onlar gibi 150 kuruluş maaşla Kratova mekteb-i rüşdiyede muallim-i sâni olarak görev yaptığını, maaşının kendisini bile idare etmediğini, bakmakla yükümlü olduğu 3-4 tane yetimin ihtiyaçlarını karşılayamadığını ifade ederek durumun düzeltilmesini arzu eder. (BOA.TFR.I.ŞKT.97-9640-1) Ahmed İhsan, akranlarının terfi ettiği halde kendisinin geri bırakıldığını ifade eden durumunu bir telgrafla Üsküp'e de bildirir. (BOA.TFR.I.ŞKT.98-9767)

Kosova Vilayeti Maarif Müdürlüğü'ne yazılan Rumi 10 Eylül 1322/23 Eylül 1906 tarihli yazıda, muma ileyh Ahmed İhsan'ın yaşça küçük olması hasebiyle muallimlik vazifesini tek başına idare ettiremeyeceği, bu yüzden 150 kuruluş maaşla Kratova Rüşdiyesine muallim-i sâni olarak atandığı, buna rağmen vazifesini yerine getirmekte gerekeni yapmadığı, tatil günleri bittiği halde görev yerine dönmediği, kendisi uyarıldığı

halde buna kulak asmayarak mahall-i memuriyetine gitmediği ve bu yüzden de vilayet makamının emri gereğince iki maaşının kesildiği rapor edilir. (BOA.TFR.I.ŞKT.97-9640-2)

Hicri 13 Şevval 1322/21 Aralık 1904 tarihli belgede Koçana Mekteb-i İbtidaisi Muallim-i Sanisi Halil Sıdkı Efendi'nin Koçana ve Kratova rüştiyelerinden birine tayin talep ettiği ancak bu tayinin gerçekleşmesinin mümkün olamayacağı ifade edilmektedir. (BOA.MF.MKT.820-27)

h. 26 Şevval 1322/3 Ocak 1905 tarihli belgede Kratova Mekteb-i Rüşdiyesi Muallimi Mahmud Efendi'nin Radovişte Muallimliğine tayin edildiği, (BOA.MF.MKT.823-9) h. 22 Rebiü'l-ahir 1323/26 Haziran 1905 tarihli yazıda ise mektebe gönderilen kitap ve risalelerin bedellerinin teslim alındığı ifade edilmektedir. (BOA.MF.MKT.75-37)

h. 11 Zilkade 1323/7 Ocak 1906 tarihli belgede Kratova Rüşdiye Mektebi muallim-i evvelliğine Hüseyin Nuri Efendi'nin tayin talebinde bulunduğu, ancak bu tayinin mümkün olmadığı, başka birisinin tayinine kadar bu görevin vekâletle yürütülmesi gerektiği beyan edilmektedir. (BOA.MF.MKT.920-58)

h. 18 Şevval 1324/5 Aralık 1906 tarihli belgede Kratova Rüşdiye Mektebi'nin tamir edilmesi konusunda bahsedilir. Belge araştırmacılara açık olmadığından bu tamiratın detayı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. (BOA.MF.MKT.966-31)

h. 20 Zilkade 1326/14 Aralık 1908 tarihli belgede Kratova Rüşdiyesi'nin iki muallimle idare edilmesinin zor olduğu, bu sebeple yeni bir muallimin tayin edilmesi için talepte bulunduğu, üçüncü bir muallimin tayini meselesinin taşra rüşdiye mektepleri tensikatı esnasında görüşüleceği ve şimdilik mevcutla idare edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. (BOA.MF.MKT.1086-59)

6. Şadırvan İbtida-i Mektebi

h. 1293 yılı *Manastır Vilayeti Salnamesi* ile h. 1296 ve 1300 yılı *Kosova Vilayeti Salnamesi*'nde Kratova'da eğitim veren

herhangi bir mekteb-i ibtidaiyyeden bahsedilmemektedir. (SVM, 1293, 101; KVS, 1296, 124; KVS, 1300, 134)

h. 1302 yılı *Kosova Vilayeti Salnamesi*'nde Kratova'da "Şadırvan İbtidaî Mektebi" adıyla bir mektebin eğitim hizmetlerine devam ettiği, mektepte Mustafa Efendi'nin muallim olarak görev yaptığı, 35 erkek ve 20 kız öğrenci ile toplamda 55 öğrencinin eğitim gördüğü ifade edilmektedir. (KVS, 1302, 121) 1304 ve 1305 yıllarına ait *Kosova Vilayeti Salnamesi*'nde Şadırvan İbtidaî Mektebinde Muallim Mustafa Efendi'nin 50 erkek ile 40 kızdan oluşan toplam 90 öğrenciyi okuttuğu ifade edilmektedir. (KVS, 1304, 216; KVS, 1305, 198) h. 1311 yılında mektepte Ahmed Efendi muallim olarak görev yapmaktadır. Bu yılda mektepteki öğrenci sayısı 69'dur. (KVS, 1311, 120)

h. 25 Zilkade 1322/31 Ocak 1905 tarihli belgede Şadırvan Mekteb-i İbtidaisine bir muallim tayin edilebilmesi için öncelikle bu mektebe ait talebe sayısının bildirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. (BOA.MF.MKT.829-28)

7. Estenikafca köyü İbtida-i Mektebi

h. 11 Zilkade 1322/17 Ocak 1905 tarihli bir belgede Kratova kazasına tabi Estenikafca Karyesi İbtidai Mektebi muallimliğine hisse-i ianeden tahsisli iki yüz kuruş maaşla Mahmud Efendi'nin tayin edildiği ifade edilmektedir. (BOA.MF.MKT.904-16)

8. Kız İbtida-i Mektebi

h. 1311 yılına ait Salname-i Vilayet-i Kosova'da Kratova'da bir adet inâs (kız) mektebinin olduğu, burada bir muallimenin görev yaptığı ve mektepte 60 kız öğrencinin eğitim gördüğü ifade edilmektedir. (SVK, 1311, 224) h. 5 Cemaziye'l-evvel 1327/25 Mayıs 1909 tarihli belgede ise Kratova İnâs Mektebi için kiralanan binanın kira bedelinin mahallindeki evkaf-ı münderise vâridatından karşılanması gerektiği beyan edilmektedir. (BOA.MF.MKT.1124-7)

9. Diğer İbtida-i Mektepleri

Kratova'da Şadırvan İbtida-i Mektebi dışında 5 ibtidai mektebi daha vardır. h. 1311 yılına ait Salname-i Vilayet-i Kosova'da Kosova Vilayeti dâhilindeki mekteplerden bahseden çizelgede Kratova'da 6 adet erkek mektebin olduğu ifade edilmektedir. 6 mektepten biri Şadırvan İbtidai Mektebi olduğuna göre diğer 5 erkek mektebin daha olduğu ortaya çıkmaktadır. Mezkûr salnamede belirtildiğine göre bu yılda Kratova'da bulunan 6 mektepte 6 muallim görev yapmakta ve 194 talebe öğrenim görmektedir. (SVK, 1311, S.224)

h. 27 Cemaziye'l-ahir 1321/20 Eylül 1903 tarihli belgede Kratova İbtidai Mektebi muallimliğine tayin olunan Ahmed Efendi'nin evrakının gönderildiği ifade edilmektedir. (BOA.MF.MKT.736-55)

h. 12 Şaban 1322/22 Ekim 1904 tarihli belgede Radovişte'de rüşdiye mektebi, Üsküb'de İrfan Mektebi, Kumanova, Kratova, Vulçitrın, Gostivar, Revkence, Recan'da birer mekâtib-i ibtidaiyenin açıldığı ifade edilmektedir. (BOA.MF.MKT.811-25)

h. 27 Şaban 1322/6 Kasım 1904 tarihli belgede Kratova Mekteb-i İbtidaisi Muallimi Ahmed Efendi'nin memuriyetinin tasdik edildiği ifade edilmekte ve muallim-i evvel Hafız Mustafa Efendi'nin tercüme-i hal varakasının talep edildiği hususlarına değinilmektedir. (BOA.MF.MKT.814-41)

10. Sıbyan Mektepleri

Evliya Çelebi, *Seyahatnamesi*'nde Kratova'da mekteb-i sıbyanların bulunduğunu ifade etmekte ancak bu mekteplerin isimleri, sayısı, muallimleri ve talebeleri hakkında detaylı bilgi vermemektedir. (Çelebi, 1315, 563)

Kratova'da 3 dükkânını vakfeden Nazife Hanım bnt. Mahmud Efendi'nin hicri evâil-i Rebiü'l-evvel 1277/Eylül 1860 tarihli vakfiyesinde Kratova'daki sıbyan mektebinde Hasan Efendi'nin muallim-i sıbyan olarak görev yaptığı ifade edilmektedir. (VGM.990-81-67)

h. 1291 yılı *Prizren Vilayeti Salnamesi*'nde Kratova'da iki müslim sıbyan mektebinin bulunduğu ve bu mekteplerde 143 öğrencinin eğitim gördüğü ifade edilmektedir. (PVS, 1291, 146) h. 1293 yılı *Manastır Vilayeti Salnamesi*'nde ve h. 1296 yılı *Kosova Vilayeti Salnamesi*'nde Kratova'da 2 adet mektebi İslâm'ın olduğu ifade edilmektedir. Bu mekteplerin sıbyan mektebi olduğu anlaşılmaktadır. Zira salnamede Kratova'daki okulların sayıları hakkında bilgi verilirken mekteb-i İslâm'ın sayısı 2 olarak belirtilmiş, mekteb-i rüşdiyenin sayısı ise boş bırakılmıştır. Bu da Mekteb-i İslâm'ın rüşdiye mektebinden ayrı değerlendirildiğini göstermektedir. (SVM, 1293, 100-101; KVS, 1296, 125) h. 1304 ve 1305 yıllarına ait Kosova Vilayeti Salnamelerinde Kratova'da birkaç tane sıbyan mekteplerinin olduğu ifade edilmektedir. (KVS, 1304, 216; KVS, 1305, 199) h. 1311 yılında Kratova'daki sıbyan mektebinde Osman Efendi ve Hacı Yahya Efendi muallim olarak görev yapmaktadır. Bu yılda mektepte Osman Efendi 40 erkek öğrenci okutmakta, Hacı Yahya Efendi ise 60 kız öğrenciye ders vermektedir. Mektepte toplamda 100 öğrenci eğitim görmektedir. (KVS, 1311, 120)

11. Kratova Kütüphanesi

Kratova'da eğitim faaliyetlerine destek veren kurumlardan birisi de kütüphanedir. h. 1311 yılına ait Salname-i Vilayet-i Kosova'da ifade edildiğine göre Kratova'da bir adet kütüphane bulunmaktadır. Kütüphanede kütüb-i atik denilen eski kitaplardan 127 adet, kütüb-i cedid denilen yeni kitaplardan ise 5 adet bulunduğu ifade edilmektedir. (SVK, 1311, 225)

12. Kratova'da İnşaatı Yarım Kalan Mektebin Jandarmaya Tahsisi

1902 yılında Kratova şehrinin giriş kısmında bir mektebin yapılması planlanır. Mektebin yapımında gerekli olan masrafın tedariki için bazı muamelat ve mahsulatın gelirleri maarif idaresine tahsis edilir. Bu anlamda afyonun kıyyesinden 40 pare, tohumunun kıyyesinden 2 pare, tütün ekilmesi için gerekli olan ruhsat istida'larından 3 kuruş ve tezkire-i Osmaniye alımı istida'larından 2 kuruş alınmasına ve buralardan elde edilen

gelirlerin Maarif Sandığında biriktirilmesine karar verilir. Sandıkta belli bir miktarda para birikir. Biriken bu parayla mektebin inşaatına başlanır. Ancak toplanan paralar inşaatın tamamlanması için yeterli olmadığından mektebin inşaatı 4 yıldan beri durur. İnşaatın bu şekilde tamamlanması mümkün görülmez. Bu dönemde Kratova'da Jandarma Karakolu'nun da bir binaya ihtiyacı vardır. Üstelik bunun için de münasip bir yer bulunamamıştır. h. 6 Receb 1324/26 Ağustos 1906 tarihli belgeye göre inşaatı yarım kalan mektep binası ihtiyaca binaen jandarma karakolu binası olmak üzere jandarmaya tahsis edilir. (BOA.TFR.I.KV.138-13719)

13. Kratova'da Gayri Müslimlere Ait Bazı Okullar

Osmanlı döneminde Tanzimat'tan sonra Karatova'da Bulgarlara, Rumlara ve Sırlara ait bazı okullar açılmış ve eğitimlerini sürdürmüşlerdir. Bulgar tebaaya yönelik olarak Kratova merkezinde Bulgar Mektebi, Çarina Varoş Mektebi ve Balıkpazarı Varoş Bulgar Mektebi eğitim faaliyetlerinde bulunmuştur. Bulgarlara ait İzletova, Muşkova, Dobrova, Kratova-yı bâlâ, Tırnofça ve Talaşmanca köylerinde Bulgar mektepleri vardır. Arşiv belgelerinde Bulgar mekteplerinde Bulgar çeteleriyle beraber hareket eden bazı Bulgar öğretmenlerin olduğu ve görev yaptığı mekteplerde çete faaliyetleri yürüttüğü ifade edilmektedir. Kratova Merkezinde gayri-i müslimlere ait ayrıca Sırp Mektebi ve Rum Mektebi de bulunmaktadır. İzletova köyünde Rumlara ait bir mektep de vardır. Kratova'daki gayri Müslimlere ait eğitim kurumları hakkında arşiv kaynaklarında birçok belgeye ulaşmak mümkündür. Bu konuyla ilgili ayrı bir çalışmanın yapılmasında fayda mülahaza edilmektedir.²

² BOA.TFR.I.KV.159-15853; BOA.DH.MKT.235-12; BOA.DH.MKT.242-52; BOA.MF.MKT.240-53; BOA.MF.MKT.244-16; BOA.MF.MKT.594-23; BOA.TFR.I.KV.7-692; BOA.TFR.I.KV.15-1471; BOA.TFR.I.KV.74-7308; BOA.TFR.I.KV.33-3263; BOA.TFR.I.KV.52-5120; BOA.TFR.I.ŞKT.69-6858; BOA.TFR.I.ŞKT.94-9361; BOA.MF.MKT.829-28; BOA.MF.MKT.830-3; BOA.KFT.I.KV.186-18596; BOA.TFR.I.KV.54-5350; BOA.TFR.I.ŞKT.37-3699;

14.Kratova’da Hangi Dine ve Millete Ait Olduğu İfade Edilmeyen Eğitim Kurumları

14.1.İzletova Köyü Hamidiye Mektebi

h. 26 Rebiü’l-ahir 1310/17 Kasım 1892 tarihli belgede Kratova kazasına tabi İzletova köyünde halk tarafından yaptırılan mektebin “Hamidiye Mektebi” olarak isimlendirilmesi için izin verilmesi konusundan bahsedilmektedir. Belgede mektebin 8x4 metre kare ebadında, müceddeden ve fevkani (iki katlı) olarak yapıldığı ifade edilmekte ve Müslüman öğrencilere mi yoksa gayri müslim öğrencilere mi eğitim verildiği hususundan bahsedilmemektedir. (BOA. MF. MKT. 157-87)

14.2. Rodar Köyü Mecidiye Mektebi

h. 26 Rebiü’l-ahir 1310/17 Kasım 1892 tarihli belgede Kratova kazasına tabi Rador köyünde köy ahalisi tarafından yeni bir mektebin yapıldığı ve isminin “Mecidiye Mektebi” olması için Maarif Nezareti’nden izin istendiği ifade edilmektedir. Belgede ayrıca mektebin uzunluk olarak 8 metre, en olarak 4 metre ebadında yapıldığı ifade edilmektedir. Belgede mektebin hangi dini ve millî kesime hitap ettiği konusuna değinilmemiştir. (BOA. MF. MKT. 157-87)

14.3.Usturisofça Köyü İbtidai Mektebi

h. 26 Rebiü’l-ahir 1310/17 Kasım 1892 tarihli belgede Kratova kazasına tabi Usturisofça? köyünde bulunan ibtidai mektebin tamir edilerek hizmete açıldığı ifade edilmektedir. Mektebin hangi dini ve millî kesime hitap ettiği konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. (BOA. MF. MKT. 157-87)

BOA.TFR.I.ŞKT.100-9939; BOA.TFR.I.ŞKT.38-3712;
BOA.TFR.I.ŞKT.50-4945; BOA.TFR.I.ŞKT.53-5256; BOA.TFR.I.ŞKT.74-7399; BOA.TFR.I.ŞKT.95-9426; BOA.ML.VRD.TMT.d.16162-5;
BOA.TFR.I.ŞKT.85-8422; BOA.TFR.I.KV.159-15853; PVS, 1291, 146;
KVS, 1302, 121; KVS, 1304, 216; KVS, 1305, 198; KVS, 1311, 120-121.

14.4. Urla Köyü Mecidiye Mektebi

h. 26 Rebiü'l-ahir 1310/17 Kasım 1892 tarihli belgede Kratova kazasına tabi Urla köyünde bulunan ibtidai mektebin köylü tarafından tamir edildiği ve eğitime hazır hale getirildiği ifade edilmektedir. Mektebin dini ve millî olarak hangi kesime hitap ettiği konusuna değinilmemiştir. (BOA. MF. MKT. 157-87)

Sonuç

Günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin kuzeydoğu kesiminde yer alan ve maden ocakları ile tarih içinde önemli bir konuma sahip olan Kratova şehri, Balkanların en eski yerleşim yerlerinden birisidir. Şehrin tarihi M.Ö. VI. yüzyıla kadar inmektedir. Romalıların, Slavlar-Samoil Devletinin ve Bizanslıların hâkimiyeti altında kalan Kratova XIV. yüzyılın sonlarında Osmanlıların eline geçmiş ve 1912 yılına kadar Osmanlı idaresinde kalmıştır. Osmanlı döneminde Kratova'da açılan medrese ve sıbyan mektepleri uzun dönem eğitim faaliyetlerine devam etmiş, özellikle Tanzimat'tan sonra eğitim kurumlarının sayısı ve çeşitliliği artmıştır.

Konuyla ilgili arşiv belgeleri ve salnameler incelendiğinde Kratova'nın dini ve millî kimlik yapısındaki çeşitliliğinin, eğitim kurumlarının da çeşitlenmesine sebep olduğu gözlemlenir. Bu anlamda dini açıdan bakıldığında Müslümanlara ve gayri Müslimlere ait farklı okulların açıldığı, etnik açıdan bakıldığında ise Türklere, Bulgarlara, Rumlara ve Sırlara yönelik farklı eğitim kurumların faaliyet gösterdiği görülür. Kratova'da Müslümanlara yönelik Kratova Medresesi, Kuruşçuzade Seyyid Ahmed Naib Vakfı Medresesi, Kapıcıbaşı İbrahim Bey Mektebi, Hacı Yahya Efendi Mektebi, Rüşdiye Mektebi, Şadırvan İbtidai Mektebi, Kız İbtidai Mektebi, Estnikafça Köyü İbtidai Mektebi, Sıbyan mektepleri ve diğer ibtidai mektepler eğitim hizmetlerini sürdürmüştür.

Kratova'da bir de kütüphane açılmıştır. Bu kütüphanede eski ve yeni kitaplar bulundurulmuştur. Kratova ve köylerinde gayri müslimlerden Bulgarlara, Sırlara ve Rumlara yönelik birçok okul açılmıştır. Arşiv belgelerinde Kratova'da hangi dine

ve millete ait olduğu belirtilmeyen bazı okullardan da bahsedilir. İzletova köyündeki Hamidiye Mektebi, Rodor köyündeki Mecidiye Mektebi, Usturisofça köyündeki İbtidai Mektebi ve Urla köyündeki Mecidiye Mektebi bunlardan birkaçıdır. Salnamelerde ve arşiv belgelerinde Kratova'da açılan okullarda bulunan öğretmen ve öğrencilerin sayılarına ilişkin bilgiler de bulunmaktadır. Balkan savaşları öncesinde Balkanlarda yükselen ayrılıkçı ve milliyetçi düşüncelerin başka şehirlerde olduğu gibi Kratova'da yaygınlaştığı ve bu düşüncelerin okullara da yansıdığı görülmektedir. Kratova ve köylerinde açılan birçok Bulgar mektebinde Bulgar komitalarına (eşkıyasına) gönül ve destek veren Bulgar öğretmenlerin bulunduğu, bu öğretmenlerin okulları Bulgar milliyetçiliği ve eşkıyalığı açısından bir propaganda merkezi haline getirme çabaları içinde olduğuyla ilgili arşiv kaynaklarında önemli bilgiler bulunmaktadır.

Kaynaklar

Çelebi, Evliya Mehmed Zillî b. Derviş, (1315). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, c. 5, İstanbul: Dersaadet İkdâm Matbaası.

Hoca, Sâdeddin, (1297). *Tâcü't-tevârih-I*, İstanbul: Tabhane-i Amire.

İnalçık, Halil (2009). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-1*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Republika Makedonija Drjaven Zavod Za Statistika (2002). *Popis Na Naselenieto, Domakinstvata I Stanovite Vo Republika Makedonija, 2002*. Skopje: Drjaven Zavod Za Statistika.

Republic of Macedonia Municipality Kratovo (2015). *Project Appraisal Document, "Construction of new green market in the municipality Kratovo*. Skopje: CeProSARD.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (BOA), (2003). *167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937/1530)*. Ankara: [y.y.].

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (BOA) (2007). *Osmanlı Belgelerinde Kosova Vilayeti*. İstanbul: Düzey Matbaacılık.

Цветановски, Мите (2015). *Профил На Општина Кратово Градот На Кулу И Мостови*, Kratova Belediyesi resmi web sitesi, <http://www.opstinakratovo.gov.mk/> ve http://www.opstinakratovo.gov.mk/wp-content/uploads/2015/11/Opstina_Kratovo-Profil.pdf s.3-4 Erişim tarihi 20.05.2019.

<https://tr.pinterest.com/pin/564357397040757604/visual-search/?x=13&y=3&w=548&h=366>, Erişim tarihi 20.05.2019.

Salnameler ve Arşiv Belgeleri

Prizren Vilayeti Salnamesi (PVS) (1290). Birinci defa, Prizren: Prizren Vilayeti Matbaası.

Prizren Vilayeti Salnamesi (PVS) (1291). İkinci defa, Prizren: Prizren Vilayeti Matbaası.

Salname-i Vilayet-i Manastır (SVM) (1293). İkinci defa, Manastır: Manastır Vilayeti Matbaası.

Salname-i Vilayet-i Kosova (SVK) (1296). Birinci defa, Kosova Vilayeti.

Salname-i Vilayet-i Kosova (SVK) (1300). İkinci defa.

Kosova Vilayeti Salnamesi (KVS) (1302).

Kosova Vilayeti Salnamesi (KVS) (1304) Dördüncü defa, Kosova.

Kosova Vilayeti Salnamesi (KVS) (1305). Beşinci defa, Kosova.

Salname-i Vilayet-i Kosova (SVK) (1311). Vilayet Matbaası.

VGM. 990-77- 65; VGM. 990-81-67

BOA .C. EV. 256-13075; BOA. EV. D. 31000; BOA. DH. MKT. 235-12; BOA. DH. MKT. 242-52.

BOA. MF. MKT. 75-37; BOA. MF. MKT. 157-87; BOA. MF. MKT. 179-9; BOA. MF. MKT. 240-53; BOA. MF. MKT. 244-16; BOA. MF. MKT. 594-23; BOA. MF. MKT. 736-55; BOA. MF. MKT. 814-41; BOA. MF. MKT. 820-27; BOA. MF. MKT. 823-9; BOA. MF. MKT. 830-3; BOA. MF. MKT. 832-2; BOA. MF. MKT. 811-25; BOA. MF. MKT. 829-28; BOA. MF. MKT. 830-3; BOA. MF. MKT. 904-16; BOA. MF. MKT. 920-58; BOA. MF. MKT. 966-31; BOA. MF. MKT. 1086-59; BOA. MF. MKT. 1124-7; BOA. ML. VRD. TMT. d.16162-5; BOA. ŞD. 964-6; BOA. TFR. I. KV. 7-692; BOA. TFR. I.KV. 15-1471; BOA. TFR. I. KV. 33-3263; BOA. TFR. I. KV.54-5350; BOA. TFR. I. KV.74-7308; BOA. TFR. I. KV.138-13719; BOA. TFR. I. KV. 159-15853; BOA. KFT. I. KV. 186-18596; BOA. TFR. I. ŞKT. 37-3699; BOA. TFR. I. ŞKT. 38-3712; BOA. TFR. I. ŞKT. 50-4945; BOA. TFR. I.KV. 52-5120; BOA. TFR. I. ŞKT.53-5256; BOA. TFR. I. ŞKT. 69-6858; BOA. TFR. I.ŞKT. 74-7399; BOA. TFR. I. ŞKT. 85-8422; BOA. TFR. I. ŞKT.94-9361; BOA. TFR. I. ŞKT. 95-9426; BOA. TFR. I. ŞKT.97-9640-1; BOA. TFR. I. ŞKT. 98-9767; BOA. TFR. I. ŞKT. 97-9640-2; BOA. TFR. I. ŞKT. 100-9939.